

SVERIGES VÄG TILL EN JÄMLIK OCH RÄTTVIS KLIMATOMSTÄLLNING



OXFAM
Sverige

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	3
1. INTRODUKTION	7
1.1 Klimatkrisen är här och nu	8
1.2 Klimatkrisen och ojämlikheten är en negativ spiral	9
2. KLIMATJÄMLIKHET I SVERIGE	14
2.1 Hur ser det ut idag?	16
2.2 Den ekonomiska ojämlikheten växer	19
2.3 Nu förväntas utsläppen öka igen, medan biståndet minskar	20
2.4 Utsläppen 2030	22
3. VAD DRIVER DE SVENSKA KONSUMTIONSUTSLÄPPEN?	24
4. SVERIGES UTSLÄPP I VÄRLDEN	27
5. VISION FÖR EN SVENSK JÄMLIK KLIMATOMSTÄLLNING	30
6. VÅRA FÖRSLAG PÅ POLITISKA ÅTGÄRDER	34
6.1 En radikal ökning av jämlikhet - särskilt ekonomisk ojämlikhet	35
6.2 En snabb och rättvis minskning av utsläppen och utfasning av fossila bränslen	36
6.3 En ny ekonomisk modell för mänskligheten och planetens välmående	37
7. SLUTNOTER	39

SAMMANFATTNING

I denna rapport presenterar vi nya data om klimatojämlighet som Stockholm Environment Institute (SEI) och Oxfam har tagit fram. Den visar att utsläppen i Sverige är mycket ojämnt fördelade över den svenska befolkningen och varierar kraftigt mellan olika inkomstgrupper. Rapporten analyserar också Sveriges nuvarande politik för klimat och jämlikhet och föreslår en väg framåt för en svensk jämlik och rättvis klimatomställning, med åtgärdsförslag som riktar sig till Sveriges riksdag och regering.

Sverige har länge setts som ett föregångsland med sin starka välfärd, höga nivåer av jämlikhet och alltmer gröna ekonomi. Sverige står nu dock inför en identitetskris som skadar landets internationella rykte. Ojämligheten mellan olika grupper ökar inom Sverige. Samtidigt väntas svenska utsläpp av växthusgaser öka till följd av den politik som förs för första gången på över 20 år.

►► SVERIGE STÅR NU INFÖR EN IDENTITETSKRIS SOM SKADAR LANDETS INTERNATIONELLA RYKTE. ◀◀

Med höga historiska utsläpp och dagens ohållbara konsumtionsnivåer har Sverige ett betydande ansvar för klimatkrisen. Svenskarnas konsumtion är ohållbar och oförenlig med klimatmålen. Om alla människor på jorden skulle konsumera lika mycket som genomsnittssvensken skulle det behövas 4,2 jordklot av resurser.

Samtidigt skiljer sig utsläppen mycket mellan de olika inkomstgrupperna i Sverige. 2019 släppte de rikaste 1 % av svenskarna ut hisnande 42 ton per person och år i snitt, och de rikaste 10 % 15 ton per person och år. Som kontrast släppte de fattigaste 50 % av Sveriges befolkning ut 4 ton per person 2019. Att de rikaste 1% av svenskarna måste minska sina utsläpp av koldioxid med 93 % på bara 7 år för att nå målet kring att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 °C talar sitt tydliga språk.

►► ALLA BÄR INTE SAMMA ANSVAR FÖR KLIMATKRISEN OCH HAR HELLER INTE SAMMA KAPACITET ATT STÄLLA OM. DET MÅSTE TAS I BEAKTANDE NÄR KLIMATPOLITIKEN UTFORMAS. ◀◀

Att utsläppen skiljer stort mellan inkomstgrupper är ett perspektiv som saknas i debatten och i de politiska åtgärderna för att hantera klimatkrisen idag. Alla bär inte samma ansvar för klimatkrisen.

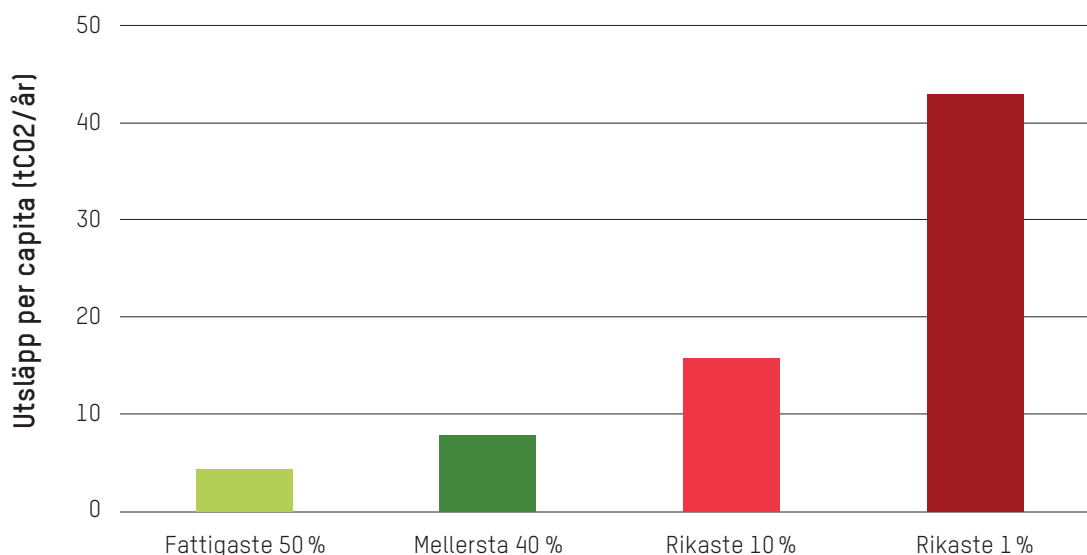
Människor som tillhör de lägre inkomstgrupperna släpper ut minst koldioxid och har samtidigt lägst kapacitet att ställa om och på sikt att hantera klimatförändringarnas konsekvenser. Det måste tas i beaktande när politiken ska sätta spelreglerna och garantera en jämlik, rättvis och därmed lyckad klimatomställning.

En svensk politik för klimatojämlighet måste både minska den ekonomiska ojämlikheten och bromsa klimatförändringarna. Samtidigt behöver politiken också ta sitt ansvar för att möjliggöra omställning och anpassning till klimatkrisen i länder med utbredd fattigdom och särskild sårbarhet för klimatförändringar.

Vår nya, uppdaterade data som tagits fram tillsammans med Stockholm Environment Institute (SEI) om svenskars koldioxidutsläpp kopplade till konsumtion mellan 1990 och 2019 visar att:

- ▶ De rikaste 1 % av svenskarna stod för 6 % av de nationella koldioxidutsläppen som släpptes ut 2019, och de rikaste 10 % orsakade 22 % av de totala koldioxidutsläppen. Samma år stod de fattigaste 50 % för 32 % av utsläppen.
- ▶ Mellan 1990 och 2019 har utsläppen minskat för alla inkomstgrupper. Av alla inkomstgrupper har de fattigaste 50 % minskat sina utsläpp per person mest, med en minskning på 35 %. Det är också den inkomstgruppen som har lägst utsläpp per person.
- ▶ 2019 hade de rikaste 1 % av Sveriges befolkning utsläpp per person som var 15 gånger högre än vad som krävs för att uppfylla internationella klimatmål om att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 °C till år 2030.
- ▶ De rikaste 10 % och de rikaste 1 % måste minska sina utsläpp med 82 % respektive 93 % (jämfört med 2019 års utsläpp) på bara 7 år för att vara i linje med klimatmålet om max 1,5 °C uppvärmning senast år 2030.

FIGUR 1. KONSUMTIONSBASERADE UTSLÄPP PER CAPITA PER SVENSK INKOMSTGRUPP, 2019



Samtidigt ökar ojämlikheten i både inkomster och förmögenheter i Sverige. Under de senaste tio åren har 61,5 % av all förmögenhet som genererats i Sverige gått till den rikaste 1 %. Inget har gått till de fattigaste 50 %. Sveriges inkomstojämlikhet ökar snabbare än i alla andra OECD-länder och data från Statistikmyndigheten (SCB) visar på en kraftig ökning av inkomstskillnader år 2021.

Det nyliberala ekonomiska systemet är roten till dagens ekonomiska ojämlikhet och klimatkris. Det är en modell som endast fungerar i en ständig tillväxt, vilket i sin tur kräver att konsumtionen fortsätter att öka. Det är också en modell som prioriterar höga vinster för ett fåtal före en hållbar framtid för en majoritet av människor och framtida generationer. Samtidigt är marknadskrafter genom individuella val och ny teknik inte tillräckliga för att nå den nivå av utsläppsminskningar som krävs till 2030 och målen där- efter. För att komma ner till en hållbar konsumtionsnivå krävs alltså mer genomgripande förändringar på systemnivå, som åtgärdar problemets rot.

Den goda nyheten är att det går att bryta sig loss från klimat- och ojämlikhetsfällan. Sverige kan gå i täten för hur en jämlik klimatomställning i rika länder skulle kunna se ut: ett samhälle som levererar mer välbefinnande och social rättvisa inom de planetära gränserna.

En framgångsrik svensk klimatpolitik måste balansera en omedelbar och omfattande omställning och utsläppsminskning med en omfattande omfördelningspolitik som minskar klyftorna och polariseringen. En jämlik omställning bör innehålla följande tre komponenter:

- ▶ En radikal ökning av jämlikhet - särskilt ekonomisk jämlikhet
- ▶ En snabb och rättvis utfasning av fossila bränslen
- ▶ En ny ekonomisk modell för mänskligheten och planetens välmående

I sista kapitlet presenterar Oxfam Sverige 14 förslag för att lyckas med detta. Vi föreslår till exempel att Sverige inför en särskild beskattning av de allra rikaste för att både minska deras konsumtionsutrymme och därmed utsläpp, och för att generera skatteintäkter som kan användas för att finansiera en jämlik klimatomställning. Vi föreslår också att Sverige antar en klimathandlingsplan som säkerställer att Sverige tar sitt ansvar för att begränsa utsläppen, i linje med vetenskapen, Parisavtalet, och med hänsyn till jämlikhetsaspekter.

Vi lägger också fram förslag för att minska överkonsumtion, särskilt lyxkonsumtion, och begränsa den ekonomiska tillväxten inom sektorer som skadar klimatet och orsakar mänskligt lidande. Regeringen behöver också satsa statliga medel på sektorer som gynnar en jämlik omställning såsom gröna industrier, hållbar och förnybar energi och en jämlik välfärd för alla.

RUTA 1: VIKTIGA KONCEPT

Konsumtionsbaserade utsläpp: Omfattar utsläpp från varor och tjänster som används i Sverige oavsett var utsläppen sker. Som svensk orsakar man i genomsnitt dubbelt så mycket utsläpp utomlands som inom Sveriges gränser.¹ Därför är det avgörande att analysera och agera för att minska svenskarnas konsumtionsbaserade utsläpp. Dessa utsläpp räknas ut genom att summera alla utsläpp som släpps ut i Sverige, plus alla utsläpp som orsakats av importen till Sverige, minus utsläpp från svenska exporten. På så sätt räknar man på utsläppen som länkar till Sveriges konsumtion, inklusive utsläpp som orsakats utomlands.²

Kumulativa utsläpp: Den totala mängden utsläpp som släpps ut över tid. I denna rapport presenterar vi data från perioden 1990 till 2019, där de kumulativa utsläppen är summan av alla utsläpp som släppts ut under den perioden. Den globala uppvärmningen är resultatet av de kumulativa utsläppen, och alla ytterligare utsläpp påverkar nivån av uppvärmning som världen kommer att få uppleva.

Utsläpp per capita: Den totala mängden utsläpp, i detta fall koldioxid (CO₂) som en person släpper ut under ett år.

Parisavtalet och 1,5 °C målet: Parisavtalet är ett globalt klimatavtal som trädde i kraft 2016. I Parisavtalet erkänns det att de rika länderna bär merparten av det historiska ansvaret för dagens klimatkris genom principen om gemensamt men differentierat ansvar. I Parisavtalet har länder också enats om målet att hålla den globala uppvärmningen under 2 °C och sträva efter att begränsa den till 1,5 °C. För att nå målet måste utsläppen minska drastiskt varje år och nå nettonoll år 2050.³

Global koldioxidbudget: Det är den mängd koldioxid (CO₂) som fortfarande kan släppas ut i atmosfären innan vi överskrider en viss bestämd nivå av uppvärmning. Här fokuserar vi på mängden koldioxid som kan släppas ut för att hålla uppvärmningen under 1,5 °C.

Klimaträttvisa: Klimaträttvisa innebär att bördorna av klimatförändringarna och insatserna för att mildra dem skall fördelas på ett rättvist och skäligt sätt mellan länder, företag och individer.

Klimatöjämlikhet: Klimatkrisen orsakas framför allt av rika länders, individers och företags utsläpp och agerande, så drabbas de som lever i fattigdom och andra grupper som redan är särskilt sårbara hårdast. Kombinationen av vilka som orsakar klimatkrisen kontra vilka som drabbas av den, beskrivs som klimatöjämlikhet.

Ojämlikhet: Ojämlikhet är skillnader i ekonomisk fördelning, inkomster, social status eller makt. Det kan gälla ojämlikheter mellan individer och grupper inom ett samhälle, men även mellan länder.

1. INTRODUKTION



1.1. Klimatkrisen är här och nu

Temperaturen på jorden har aldrig varit högre än nu. Sommaren 2023 var den varmaste som någonsin uppmätts. Samtidigt slogs också rekord för hur många flygplan som var i luften på en och samma dag.⁵

FN:s klimatpanel (IPCC), varnar för att vi står på randen till en klimatkollaps.⁶ Idag överskrider den globala uppvärmningen 1°C,⁷ och konsekvenserna av krisen är redan kännbara. Om vi inte minskar utsläppen snarast kommer vi att ha uttömt världens återstående koldioxidbudget inom bara fem år,⁸ och med det försvinner alla chanser att nå Parisavtalets mål som är att begränsa uppvärmningen till 1,5 °C. Baserat på den politik som för nuvarande tillämpas, är världen på väg mot 2,7 °C uppvärmning år 2100.⁹ Det skulle föra med sig katastrofala konsekvenser för livet på jorden.

Redan vid en global uppvärmning på 1,5 °C skulle konsekvenserna bli förödande. Det skulle leda till extrema temperaturer i de flesta bebodda regioner, kraftig nederbörd och stora skyfall, men även torka.¹⁰ Som Johan Rockström, professor i miljövetenskap, har visat i sin forskning kommer en sådan uppvärmning också innebära att flera så kallade brytpunkter passeras, där förändringar i miljön blir självförstärkande och oåterkalleliga.¹¹ Till exempel kommer glaciärer smälta bort, regnskogar dö ut och bli savann, och Golfströmmen sakta ner – förändringar som vi inte kan återställa.

Dessa förändringar kan leda till plötsliga och farliga effekter med allvarliga konsekvenser för mänskligheten.¹² Bara i somras fick Kanada kämpa i över 6 månader mot en rekordstor serie av skogsbränder. I september hade en yta motsvarande en tredjedel av Sveriges yta bränts ner, och med det orsakat luftkvalitetsvarningar och evakueringar i Kanada och USA samt tredubblat Kanadas årliga koldioxidutsläpp.¹³

Sådana extrema naturfenomen drabbar i sin tur matförsörjningen, infrastrukturen, elförsörjningen och därmed ekonomin i sin helhet.

Trots att klimatförändringarnas effekter är mildare i Sverige än i många andra delar av världen¹⁴ kommer även Sverige drabbas av olika naturfenomen. SMHI har rapporterat att vi redan känner av effekterna idag, med t.ex. ökad nederbörd, kortare säsong med snö och ökat antal dagar med extremt hög lufttemperatur.¹⁵ Vi vet också att vi i framtiden kommer att få ökade skyfall, vattenbrist och sommartorka i södra Sverige, värmeböljor och temperaturzoner som flyttar norrut och en stigande havsnivå som bidrar till ökad kusterosion samt medför ytterligare ökad risk för översvämningar.^{16,17} Dessa konsekvenser påverkar redan och kommer att fortsätta påverka Sveriges infrastruktur och försörjningssystem. Jordbruket påverkas, och risken för exempelvis översvämningar och skred blir högre.¹⁸ Stormen Hans som drog fram över Sverige sommaren 2023 och orsakade urspårning av tåg i Hudiksvall och översvämmade vägar är ett sådant exempel. Stormen beräknas ha orsakat skador för miljontals kronor.¹⁹

Vissa grupper kommer dock att drabbas hårdare än andra. För människor som lever i fattigdom och för marginaliserade grupper är risken för negativa konsekvenser för försörjning och liv större. Det gäller både globalt och i Sverige.

►► **2020 HADE TRE FJÄRDEDELAR AV VÄRLDENS UTSLÄPPSUTRYMME FÖR ATT NÅ 1,5°C MÅLET KONSUMERATS. OM UTSLÄPPEN FORTSÄTTER I SAMMA TAKT KOMMER UTRYMMET VARA UTTÖMT INOM 5 ÅR.** ◀◀

1.2 Klimatkrisen och ojämlikheten är en negativ spiral

Klimatkrisen och den extrema ojämlikheten dominerar den tid vi lever i. Medan planeten förstörs möter vanliga människor världen över allt högre priser på mat och husrum, och det blir dyrare att leva. Samtidigt fortsätter de rikaste se sina förmögenheter växa.

►► **VI HAR EN TVILLINGKRIS DÄR DEN ENA INTE GÅR ATT TA SIG AN UTAN ATT SAMTIDIGT PÅVERKA DEN ANDRA.** ◀◀

Det innebär att vi inte bara har två parallella kriser, utan att vi har en tvillingkris där den ena inte går att ta sig an utan att samtidigt påverka den andra (Figur 2). Medan extrem ojämlikhet fördjupar klimatkrisen, ger klimatkrisen bränsle åt allt större ojämlikhet genom att fattigdom och utsatthet ökar där klimatkrisen drar fram. De rikaste människorna, länderna och företagen släpper ut koldioxid i rasande takt, och därmed förvärras en kris som drabbar de fattigaste hårdast. Medan de rikaste har störst kapacitet att ändra och anpassa sig blir människor som lever i fattigdom ännu mer sårbara. Det är det som kallas klimatojämlikhet.

FIGUR 2. DEN ONDA SPIRALEN AV KLIMATKATASTROF OCH OJÄMLIKHET



Nedan beskriver vi de tre dimensioner av denna form av ojämlikhet – ansvar, konsekvenser och förmåga –, samt hur den ser ut globalt och i Sverige.

(1) ANSVAR

Företag och länders klimatansvar är väldokumenterade.

Vad gäller företag har en studie visat att 71 % av de industriella koldioxidutsläppen kommer från endast 100 stycken olje-, kol- och gasproducenter.²¹

I Parisavtalet enades världens länder om att rikare länder, så kallade industrialiserade länder²², har ett historiskt ansvar för klimatkrisen eftersom de står för majoriteten av utsläppen som har bidragit till dagens klimatkrise. Sverige är ett av de länderna.

Med höga historiska utsläpp och dagens ohållbara konsumtionsnivåer har Sverige ett betydande ansvar för klimatkrisen. Sverige har länge legat i framkant vad gäller klimatpolitik och hållbara innovationer. Ändå är påverkan från vår konsumtion bland de högsta i världen. Sveriges Earth Overshoot Day²³ – den dag då befolkningen har använt dess årliga budget av förnybara resurser – inträffade redan den 3 april år 2023.²⁴ Sverige ligger på 20e plats i rankningen över hur snabbt länder gör slut på sina resurser. Om hela jordens befolkning levde som i Sverige skulle vi behöva 4,2 jordklot.²⁵ Alltså är Sveriges resursanvändning och utsläpp oproportionerliga i förhållande till dess storlek och befolkning, och orättvisa gentemot andra länder. Därför har Sverige ett stort ansvar gentemot andra länder och människor att minska sina utsläpp radikalt.

Hur mycket olika individers påverkan på klimatkrisen skiljer sig åt är däremot mindre välkänt, trots att det är en komponent som bör tas i beaktande i klimatpolitiken för att den skall vara effektiv i att reducera utsläppen, socialt accepterad, och rättvis.

De rikaste individernas påverkan på klimatkrisen gör att de bär ett extra stort ansvar på grund av:

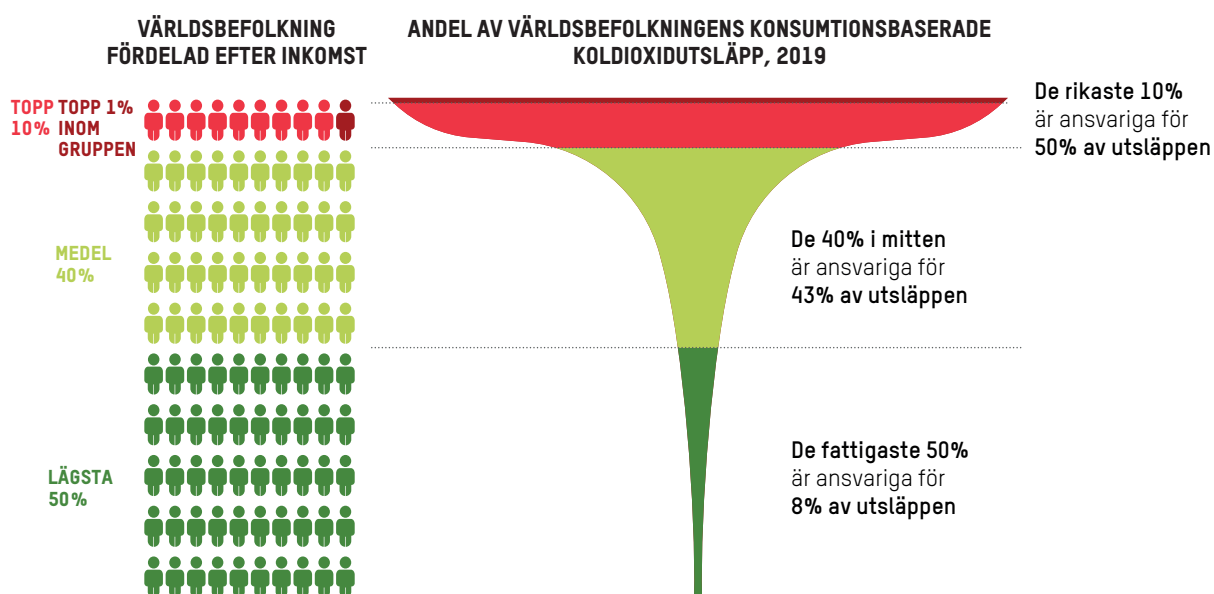
- den koldioxid de släpper ut i sitt dagliga liv genom sin överkonsumtion, bland annat från lyxkonsumtion i form av t.ex. lyxbåtar, privatflyg, SUV:ar och stora bostäder.
- deras investeringar och aktieinnehav i förorenande industrier och därav deras inflytande över företag och egenintresse i att bibehålla status quo.
- att de genom sina ekonomiska tillgångar har stort inflytande över ekonomi, politik och samhällsdebatt.

I rapporten "Climate Equality – A Planet for the 99 %" som lanserades 20 november 2023 visar Oxfam och Stockholm Environment Institute att, år 2019 (Figur 3):

- släppte världens rikaste 10 % ut hälften av alla koldioxidutsläpp,
- släppte världens rikaste 1 % ut 16 % av alla koldioxidutsläpp, lika mycket som de fattigaste 66% av världens befolkning.

Nästan 70 % av svenska befolkningen tillhör de rikaste 10 % i världen.

FIGUR 3. GLOBALA INKOMSTGRUPPER OCH TILLHÖRANDE KONSUMTIONSBASERADE KOLDIOXIDUTSLÄPP, 2019.



Källa: Oxfam, SEI

Rapporten visar också att ojämlikheten i människors koldioxidutsläpp, och hur de därmed bidrar till krisen, är större mellan individer av olika inkomstgruppen inom länder, än ojämlikheten mellan länder.

►► OJÄMLIKHETEN I MÄNNISKORS KOLDIOXIDUTSLÄPP, OCH HUR DE DÄRMED BIDRAR TILL KRISEN, ÄR STÖRRE MELLAN INDIVIDER AV OLIKA INKOMSTGRUPPEN INOM LÄNDER, ÄN OJÄMLIKHETEN MELLAN LÄNDER. ◀◀

I den här rapporten presenterar vi nya data för ojämlikheten i utsläppsmönstren i Sverige. Vi visar att 2019:

- Stod de rikaste 1 % av svenskarna för 6 % av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp
- Stod de rikaste 10 % av svenskarna för 22 % av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp. Det är lika mycket som de fattigaste 38 % av befolkningen.

(2) KONSEKVENSER

Samtidigt finns det en enorm ojämlikhet i hur klimatförändringarnas konsekvenser drabbar olika människor. Regioner i världen drabbas olika hårt. Enligt FN:s klimatpanel är de mest sårbara länderna små ö-nationer och länder som ligger i Afrika, södra Asien, Syd- och Centralamerika och Arktis.²⁶

I låginkomstländer är ekonomin ofta beroende av sektorer som är mer sårbara för klimatförändringar, så som jordbruk. Det är alltså särskilt länder med utbredd fattigdom i globala syd, som har släppt ut absolut lägst andel koldioxid som samtidigt drabbas hårdast av konsekvenserna. En dubbel orättvisa.

Skillnaderna inom länder är också stora. Överallt drabbas de mest utsatta och fattiga människorna hårdast, framför allt på grund av att de har minst kapacitet att återhämta sig i jämförelse med människor med högre inkomst (det beskrivs i dimension 3. kapacitet).

Tyvärr saknas övergripande data om hur olika grupper i samhället påverkas av klimatkrisen i Sverige. Men vi vet att precis som i resten av världen, så påverkas människor som redan lever i en sårbar situation mest.

Till exempel har en studie visat att de mest sårbara samhällsgrupperna i Sverige påverkas oproportionerligt hårt av värmeböljor och översvämningar. Förorter med trångbodda hushåll i områden med hög befolkningstäthet lider hårt av värmeböljor då värmen blir ännu högre i tätbebyggda områden än runt om (den s.k. urbana värmeöeffekten).²⁷

En annan grupp som är särskilt utsatt och som redan påverkas är samerna. Studier visar att klimatförändringarna sker snabbare nära polerna. I Finska Sápmi har medeltemperaturen redan stigit med 2,3 °C sedan den postindustriella perioden, och det hotar bland annat samernas traditionella renskötselkultur.²⁸ Till exempel blir snöförhållanden mer oförutsägbara, betesmarken blir fragmenterad, och is bildas vilket gör det svårare att ta sig fram. Det blir alltså allt svårare att överleva genom renskötsel.²⁹ Många samer är redan idag oroliga kring överlevnaden av deras traditionella levnadssätt.³⁰

(3) KAPACITET

Den tredje dimensionen av klimatojämlighet är kapaciteten att agera: agera för att mildra, återhämta sig och anpassa sig till klimatkrisen.

Runt om i världen har fattiga och marginaliserade människor minst kapacitet att förebygga eller återhämta sig på grund av att de inte har samma tillgång till sociala trygghetssystem, försäkringar eller besparingar som hjälper dem att klara en nödsituation. Dessutom har de fattigaste svårare att göra sin röst hörd, och därför minst möjlighet att utkräva politiska förändringar som skulle minska deras sårbarhet.³¹

Rikare människor är ofta bättre försäkrade och har en privatekonomi anpassad för att möta kriser, såsom en extrem väderhändelse. De kan också förbereda sig, bygga om och flytta om en katastrof inträffar, vilket mildrar konsekvenserna av katastrofer. Dessutom är rikare människor bättre informerade om riskerna de står inför och har mycket större möjlighet att påverka politiken och ekonomin.³²

Går vi tillbaka till vårt exempel från människor som lever i trångbodda områden i Sverige så ser vi att de ofta inte har möjliga åtgärder att vidta för att lindra situationen. Studien konstaterar att dessa grupper också upplever svårigheter i att politisera frågan och deras röster blir inte hörda.³³ Detta är en skillnad från höginkomsttagare som har bättre förutsättningar för att möta kriser och också lättare kan ta till sig samhällsinformation.³⁴

För att summera har de rikaste länderna och individerna större *kapacitet* och *ansvar* att ställa om till mer hållbara samhällen och livsstilar som respekterar planetens gränser. Länder med utbredd fattigdom och människor som lever i fattigdom och utanförskap drabbas hårdast av *konsekvenserna*, har låg *kapacitet* att agera, och bidrar minst till klimatkrisen då de redan har låga utsläpp. Dessutom har de mindre eller ingen förmåga att förbereda sig, bemöta och anpassa sig till konsekvenserna av krisen. Det är orättvist, och leder till ökade klyftor mellan rika och fattiga länder, och rika och fattiga individer.

Att situationen ser ut som den gör idag är resultatet av politiska beslut som fattats under de senaste 20–30 åren, en period som dominerats av nyliberalt ekonomiskt tänkande. Nyliberalism bygger på tron att tillväxt och välstånd är centrala för mänsklig utveckling. Den hävdar att fria marknader effektivt fördelar samhällets resurser och främjar minimal statlig inblandning i ekonomiska och sociala frågor.

Det har visat sig vara en modell som är beroende av en ständig tillväxt, vilket i sin tur kräver att konsumtionen fortsätter att öka. Det är också en modell som prioriterar höga vinster för ett fåtal före en hållbar framtid för en majoritet av människor och framtida generationer. Den frodas av de rikas överkonsumtion och icke-hållbara investeringar, som driver på ohållbara koldioxidutsläpp. Dessutom återspeglar modellen djupt rotade system av patriarkat och kolonialism genom att bland annat fortsatt utnyttja kvinnors obetalda omsorgsarbete, och dränera resurser från globala syd till globala nord.

2. KLIMATOJÄMLIKHET I SVERIGE



Att Sverige har tappat sin ledande roll i klimatfrågan har rapporterats i internationella medier såsom Le Monde och the Guardian.^{35,36,37} Nyligen rapporterade nyhetsmediet Bloomberg att Sverige är på väg att missa sitt långsiktiga klimatmål, ett mål som Sverige var först i världen i att införa.^{38,39}

Senaste gången som Oxfam publicerade data om svensk klimatojämlighet sträckte sig vår data fram till år 2015.⁴⁰ Samma år ratificerade världen Parisavtalet. Det skulle vara starten på en ambitiös global klimatpolitik, som ämnade att inte överstiga 1,5 °C uppvärmning.

RUTA 2: VILKEN INKOMSTGRUPP TILLHÖR DU?

TABELL 1. SVENSKA INKOMSTGRUPPER, 2021

	ANTAL MÄNNISKOR (miljoner)	ESTIMERAD LÄGSTA INKOMST (månads- inkomst, SEK)	ESTIMERAD MEDEL INKOMST (månads- inkomst, SEK)
RIKASTE 1 % (del av de rikaste 10 %)	0,1	119 000	302 000
RIKASTE 10 %	1	46 000	93 000
MELLERSTA 40 %	4	25 000	32 000
FATTIGASTE 50 %	5	0	14 000

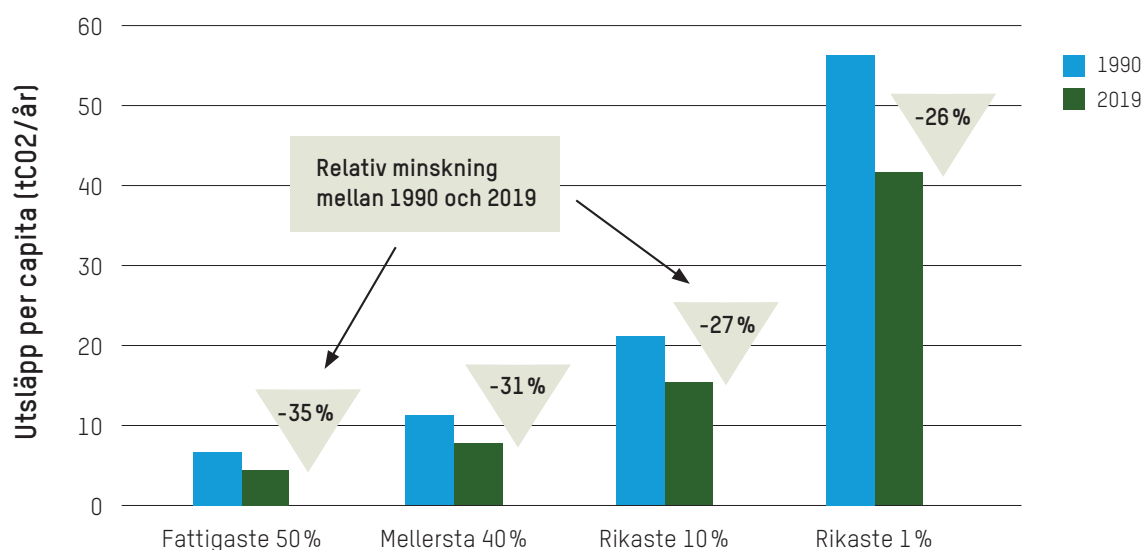
Data från World Inequality Lab ⁴¹

2.1. Hur ser det ut idag?

Vår nya data visar att det fortsatt finns stora skillnader i konsumtionsutsläppen mellan olika inkomstgrupper i Sverige.

År 2019, den senaste datapunkten, ser vi att alla inkomstgrupper minskar sina utsläpp – men inte i samma utsträckning. Figur 4 visar på medelutsläppen per person beräknat på individer i olika inkomstgrupper i Sverige, 1990 och 2019. Figur 5 visar på utvecklingen mellan 1990 och 2019. De visar på att:

- ▶ **De rikaste 1 %** (ungefär 100 000 individer) i Sverige **släpper ut 6 %** av landets konsumtionsbaserade utsläpp. Dessa individer har i genomsnitt ett koldioxidavtryck på **42 ton CO2 per person och per år**.
- ▶ En person från de rikaste 1 % svenskarna släpper ut nästan 10 gånger så mycket som en person från de fattigaste 50 % av svenskarna.
- ▶ De totala utsläppen från de rikaste 1 % utgjorde nästan lika mycket utsläpp som alla lastbilar släppte ut i Sverige samma år (4,6 miljoner ton CO2 i 2019).⁴²
- ▶ **De rikaste 10 %** (ungefär 1 000 000 individer) i samhället släpper ut **22 % av landets** konsumtionsbaserade utsläpp, alltså dubbelt så mycket som deras andel i befolkningen. I genomsnitt släpper de ut **15 ton CO2 per person och per år**.
- ▶ De rikaste 10 % av svenskarna släpper ut lika mycket som de fattigaste 39 % av befolkningen.
- ▶ De totala utsläppen från de rikaste 10 % utgjorde lika mycket utsläpp som all vägtransport släppte ut i Sverige samma år (15 miljoner ton CO2 i 2019).⁴³
- ▶ De **fattigaste 50 %** av svenskarna (ungefär 5 000 000 individer) släpper ut **32 % av utsläppen**. I genomsnitt släpper de ut **4 ton CO2 per person och per år**.

FIGUR 4. UTSLÄPP PER CAPITA PER SVENSK INKOMSTGRUPP, 1990 OCH 2019.

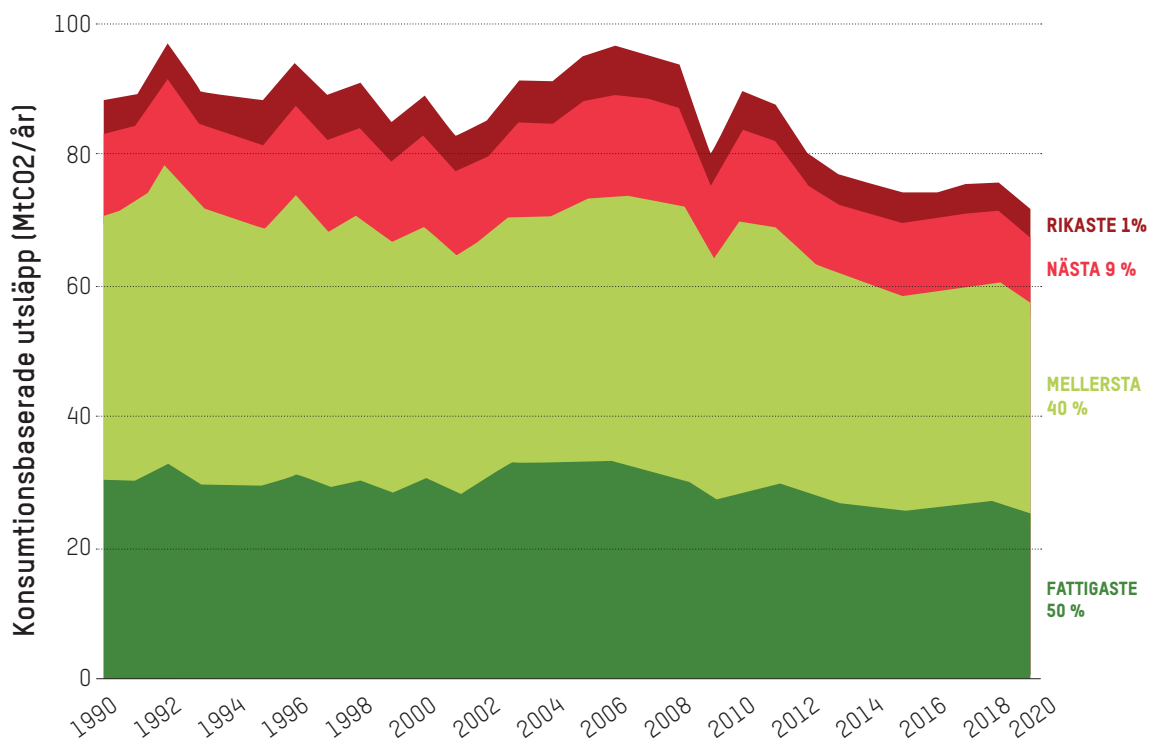
Figur 4 visar också att sedan 1990 har utsläppen från de rikaste 1 % minskat med 26 %, vilket är den lägsta reduktionen av alla inkomstgrupper. De rikaste 10 % ligger på nästan samma nivå, med en minskning av utsläppen på 27 % sedan 1990. För de fattigaste 50 % har utsläppen minskat med 35 %. Det är alltså den gruppen som bidrar minst till svenska utsläpp men som också har minskat sina utsläpp mest.

▶▶ **DE FATTIGASTE 50 % ÄR DEN GRUPPEN SOM ORSAKAR MINST ANDEL AV DE SVENSKA UTSLÄPPEN PER PERSON, MEN SOM OCKSÅ HAR MINSKAT SINA UTSLÄPP MEST.** ◀◀

Tittar vi tillbaka på dem sista 30 åren ser vi att 2019 inte är ett trendbrott, utan den klimatojämlikheten vi ser idag har varit trenden. Figur 5 visar att mellan 1990 och 2019:

- ▶ Stod de rikaste 10 % av svenskarna för 23 % av koldioxidutsläppen. De rikaste 1 % stod för 6 % av dessa utsläpp.
- ▶ De mellersta 40 % stod för 45 % av alla koldioxidutsläpp, medan de 50 % med lägst inkomst stod för 32 % av dessa utsläpp.

FIGUR 5. TOTALA KONSUMTIONSBASERADE UTSLÄPP (CO₂) I SVERIGE, PER INKOMSTGRUPP, 1990 TILL 2019.



2019 tjänade statsministern 176 000 kronor och övriga stadsråd 139 000 kronor i arvode per månad.⁴⁴ Det betyder att de som leder politiken i Sverige tillhör de rikaste 1 % av befolkningen sett till inkomst (Tabell 1), en grupp som bidrar oproportionerligt mycket till Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp.

▶▶ SAMTLIGA STADS RÅD TILLHÖR DE RIKASTE 1 % AV BEFOLKNINGEN SETT TILL INKOMST, EN GRUPP SOM BIDRAR OPROPORTIONERLIGT MYCKET TILL SVERIGES KONSUMTIONSBASERADE UTSLÄPP. ◀◀

RUTA 3: METOD

Oxfam och SEI:s forskning granskar hur koldioxidutsläpp kan tillskrivas individer som är slutkonsumenter av de varor och tjänster som orsakar utsläppen. Konsumtionsbaserade utsläpp inkluderar utsläppen inom ett land och de som är inbäddade i import, men exkluderar utsläpp som är inbäddade i export. Metoden skiljer sig på så vis från att tillskriva utsläpp till de länder där utsläppen sker (så kallade territoriella utsläpp) och visar på utsläppen som orsakats i hela världen genom konsumtion.

Oxfams och SEI:s data innefattar nationella konsumtionsbaserade koldioxidutsläpp från 117 länder – inklusive Sverige – under perioden 1990 till 2019. Datan inkluderar enbart utsläpp av koldioxid, den växthusgas som utgör majoriteten av växthuseffekten i atmosfären. Metodologin förklaras i detalj i den tidigare publicerade forskningsrapporten *“The Carbon Inequality Era”* och i metodnoten för rapporten *“Climate Equality – A Planet for the 99 %”*.⁴⁵

För att räkna ut hur olika inkomstgrupper släpper ut utgår vi från Sveriges nationella konsumtionsbaserade koldioxidutsläpp för perioden 1990 till 2019. Därefter allokerar vi konsumtionsutsläppen till individer baserat på ett funktionellt förhållande mellan inkomst och utsläpp och utifrån data om inkomstfördelning. Baserat på ett stort antal studier drar vi slutsatsen att utsläppen stiger i relation till inkomsten, mellan ett utsläppsgolv för lägsta utsläpp per capita och ett utsläppstak för maximala utsläpp per capita.

Datan tar inte hänsyn till förmögenhet, utan enbart inkomst. Hade man kunnat inkludera förmögenhet hade resultaten varit ännu mer ojämlika.

2.2. Den ekonomiska ojämlikheten växer

Sverige har de senaste åren präglats av ökande ekonomisk ojämlikhet. Från att ha varit i topp av Oxfams och Development Finance International (DFI) globala jämlikhetsindex, Commitment to reducing inequality, 2017, tappade Sverige 20 platser år 2021, och är därmed sämst i Norden på att motverka ekonomisk ojämlikhet.^{46,47}

I indexet analyseras länders åtaganden för att minska den ekonomiska ojämlikheten, specifikt inom tre områden med bevisad inverkan på ojämlikhet: välfärd, skatter och arbetstagares rättigheter. Sveriges ras orsakas särskilt av förändringar i svensk skattepolitik, ett område där Sverige hamnar på föga smickrande plats 103 av 161. Rankningen baseras både på politiska åtgärder inom skatteområdet de senaste två åren, och på effekterna av de senaste decenniernas skattepolitik som leder till ökande klyftor i Sverige.⁴⁸

Inkomstojämlikhet i Sverige ökar snabbare än i alla andra OECD-länder, och Sveriges GINI-koefficient – det mest använda måttet för inkomstojämlikhet – ligger på den högsta

nivån sedan mätningarna inleddes 1975.⁴⁹ Data från Statistikmyndigheten (SCB), visar också på en kraftig ökning av inkomstskillnader år 2021.⁵⁰

Några talande siffror om den svenska ekonomiska ojämlikheten:

- ▶ I Sverige äger de 5 rikaste personerna mer än vad 5 miljoner svenskar gör tillsammans.⁵¹
- ▶ Under de senaste tio åren har 61,5 % av all förmögenhet som genererats i Sverige gått till den rikaste 1 %. Inget har gått till de fattigaste 50 %.⁵²
- ▶ Samtidigt visar en granskning av Landsorganisationen (LO) att maktelitens genomsnittliga inkomst i relation till industriarbetarlönen nu är på den högsta nivån som uppmätts på 70 år. Den genomsnittliga inkomsten för den ekonomiska eliten – VD:arna på 50 av de största svenska företagen – motsvarade 69,3 industriarbetarlöner år 2021.⁵³

Den ökande ojämlikheten som vi ser idag står i vägen för att människor ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda. Den låser fast människor i fattigdom och skapar otrygga, polariserade samhällen med låg tillit till politiken. Det bidrar också till att missnöje gror och spänningar ökar mellan olika grupper i samhället. Det är förutsättningar som gör det svårt för politiken att få stöd bland befolkningen och därmed för klimatpolitiken att få fäste. En framgångsrik klimatpolitik måste balansera den gröna omställningen, den sociala och ekonomiska omfördelningen, och få stöd av befolkningen.

▶▶ EN FRAMGÅNGSRIK KLIMATPOLITIK MÅSTE BALANSERA DEN GRÖNA OMSTÄLLNINGEN OCH DEN SOCIALA OCH EKONOMISKA OMFÖRDELNINGEN, OCH FÅ STÖD AV BEFOLKNINGEN. ◀◀

2.3. Nu förväntas utsläppen öka igen, medan biståndet minskar

2017 antog Sveriges riksdag ett nationellt klimatpolitiskt ramverk, med målet att bli det första fossilfria välfärdssamhället i världen. Det långsiktiga målet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser för att därefter nå negativa utsläpp. Ramverket innefattar även delmål för minskning av utsläpp av växthusgaser 2030 och 2040.⁵⁴ Ramverket utgör en rättsakt enligt vilken regeringen har en skyldighet att bedriva och redogöra för en klimatpolitik baserad på de klimatmål som antagits av riksdagen. Ramverket inkluderar också ett klimatpolitiskt råd, ett expertorgan som utvärderar om regeringens samlade politik leder mot målet.

I april 2022 lämnade en enig miljömålsberedning in ett förslag på en samlad strategi för att minska den globala klimatpåverkan från svensk konsumtion, med ambitionen att nå en klimatomfattigt hållbar konsumtion på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Den inkluderade införandet av ett konsumtionsmål på netto-noll konsumtionsbaserade utsläpp 2045.⁵⁵ Sedan dess har inget hänt, regeringen har inte gått vidare med förslaget trots att samtliga partier genom miljömålsberedningens förslag har enats om att införa målet.

De senaste två åren har det skett en minskning i budgeten med drygt 2,5 miljarder kronor till utgiftsområde 20: Allmän miljö- och naturvård. Efter en minskning av Sveriges utsläpp under de senaste 20 åren tack vare politiken som förts och människors förändrade beteenden,

konstaterade klimatpolitiska rådet under våren 2023 att regeringens nya politik leder till ökade utsläpp av växthusgaser.⁵⁶ Regeringen gjorde själv samma bedömning i september 2023 i sin höstbudgetproposition: den politik som förs nu innebär att Sveriges utsläpp väntas öka med uppskattningsvis 4,8 till 8,7 miljoner ton fram till 2030.⁵⁷ Sverige uppfyller alltså inte längre varken Parisavtalet, eller EU:s och Sveriges klimatlagstiftning eller nationella klimatmål.^{58,59}

Regeringen menar att utsläppen först kommer att öka för att sedan gå ner tack vare bland annat investeringar i kärnkraft och laddningsinfrastruktur.⁶⁰ Att utsläppen först ökar har dock inte samma effekt som att konstant minska utsläppen. Varje extra ton koldioxid i atmosfären får direkta konsekvenser på klimatet, med störst effekt 10 år efter att den släpps ut. Effekterna kan leda till att s.k. brytpunkter passeras, där ekosystem förändras på ett oåterkalleligt sätt, även om utsläppen minskar i framtiden. Det leder också till en intensifiering av krisen, t.ex. genom att permafrosten smälter där konsekvensen blir en ännu snabbare uppvärmning till följd av den metan som då släpps ut.⁶¹

Senaste rapporten från FN:s klimatpanel slår fast att "försenade åtgärder för begränsning och anpassning skulle låsa in infrastruktur med höga utsläpp, öka riskerna för strandade tillgångar och kostnadseskalering, minska genomförbarheten och öka förlusterna och skadorna."⁶²

▶▶ DET BLIR ALLT SVÅRARE OCH DYRARE ATT LYCKAS MED OMSTÄLLNINGEN OM VI VÄNTAR MED ATT REDUCERA UTSLÄPPEN OCH INVESTERA I ANPASSINGSÅTGÄRDER. ◀◀

Ju längre tid omställningen fördröjs, desto dyrare klimatanpassning och fler förluster blir det för samhället. En studie visar att klimatförändringarna redan idag orsakar världen 16 miljoner amerikanska dollar per timme.^{63,64}

Sverige dubblade sin klimatfinansiering mellan år 2015 och 2022 och löften har tidigare getts om ytterligare en dubbling till 2025. I en översikt av klimatfinansiering som Concord Sverige gjorde 2022 framkommer det att nästan hela summan för klimatfinansiering idag finansieras från biståndsbudgeten.⁶⁵ Sverige betalar ut medlen som bidrag, men en stor del av den finansiering som vidareförmedlas av b.l.a. utvecklingsbanker och globala fonder betalas sedan ut som lån till mottagarländer. Sverige har fått beröm för att vara ett av få länder som lever upp till sin andel av klimatfinansieringslöftet där rika länder åtagit sig att ge 100 miljarder dollar per år i klimatfinansiering till låg- och medelinkomstländer. Samtidigt får Sverige kritik för att klimatfinansieringen inte är additionell utöver biståndet och därmed ställer fattigdomsbekämpning mot behovet av omställning och anpassningen till klimatförändringarna.

Nu minskar den svenska biståndsbudgeten och har frikopplats från bruttonationalinkomsten och tidigare mål om 1 % av BNI till bistånd. I faktiskt minskning innebär det att biståndsbudgeten för 2023–2025 uppgår till 56 miljarder kronor per år, men om åtagandet om en procent hade legat kvar hade biståndsbudgeten varit ungefär sju miljarder kronor större.⁶⁶ Exakt hur det kommer att påverka klimatfinansieringen är inte klart, då prioriteringar och fördelningar av biståndsmedel ännu inte klargjorts av regeringen.

I oktober 2023 presenterade John Hassler, på uppdrag av regeringen, sin utredning om hur Sveriges klimatpolitik bör utvecklas mot bakgrund av EU:s nya klimatlagstiftning Fit for 55.

Utredningen utgör ett underlag för den klimathandlingsplan som regeringen har aviserat att man ämnar ta fram. Hassler slår fast att det kommer behövas omfattande nationella åtgärder för att minska utsläppen och föreslår att Miljömålsberedningen ska se över hur det svenska målet ska ligga i linje med EU:s nya regelverk. Regeringen har inte ännu gett besked om hur utredningens slutsatser och förslag kommer att inkluderas i den kommande klimathandlingsplanen.⁶⁷

2.4. Utsläppen 2030

Den återstående globala koldioxidbudgeten, det vill säga utsläppsutrymmet som finns för att nå 1,5 °C målet, kommer att vara uttömd om cirka 5 år om de samlade utsläppen i världen fortsätter i samma takt.

Baserat på nuvarande löften i nationella klimatplaner som länder, i Sveriges fall genom EU, skickar in till FN (s.k. Nationally Determined Contribution, NDCs), har SEI beräknat hur utsläppen kommer se ut år 2030.

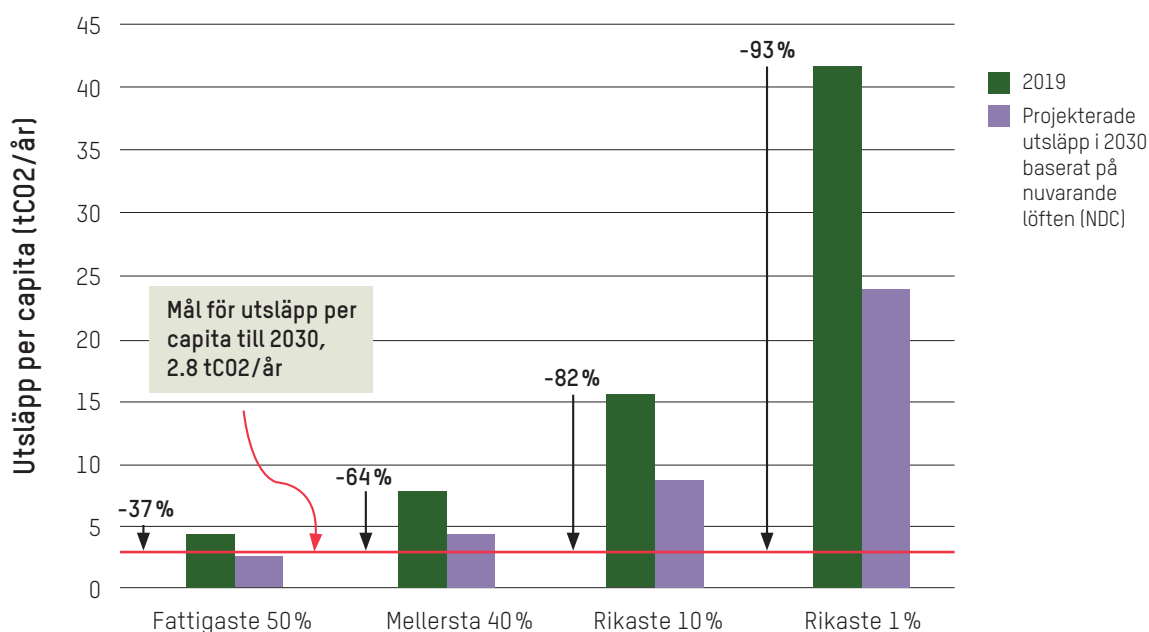
Som Figur 6 visar kommer de planerade minskningarna inte vara tillräckliga. Sveriges per capita-utsläpp kommer ligga på 3,8 ton CO₂ per person per år 2030, när vi behöver ligga runt 2,8 ton CO₂ per person per år.

Tittar man närmare på de olika inkomstgrupperna ser vi att till 2030 måste:

- ▶ Utsläppen från de 1 % rikaste i Sverige **minska med 93 %** jämfört med 2019
- ▶ Utsläppen från de 10 % rikaste i Sverige **minska med 82 %** jämfört med 2019.

Löftena i NDCs reflekterar inte de senaste ändringarna i svensk klimatpolitik. Att utsläppen förväntas öka de närmaste åren innebär att omställningen kommer behöva vara ännu mer drastisk i framtiden än vad Figur 5 visar på.

FIGUR 6. SVENSKA PER CAPITA UTSLÄPP 2019 OCH 2030 (BASERAD PÅ NUVARANDE LÖFTEN I NDCS), I JÄMFÖRELSE MED 2030 MÅLET.



RUTA 4: 2.8 TONS MÅLET

2,8 tons målet har beräknats genom att dela lika på världens utsläpp för 2030 för alla människor i världen.

I en rapport som kom ut i september 2023 visade Oxfam att om man försöker räkna in rättvisa i målet, dvs. att länders insatser måste reflektera dess ansvarsnivå, borde europeiska länders utsläpp minska ännu mer och snabbare. Det grundar sig i att Sverige har ett historiskt ansvar som industrialiserat land med höga historiska utsläpp, och har också hög kapacitet att ställa om.⁶⁸

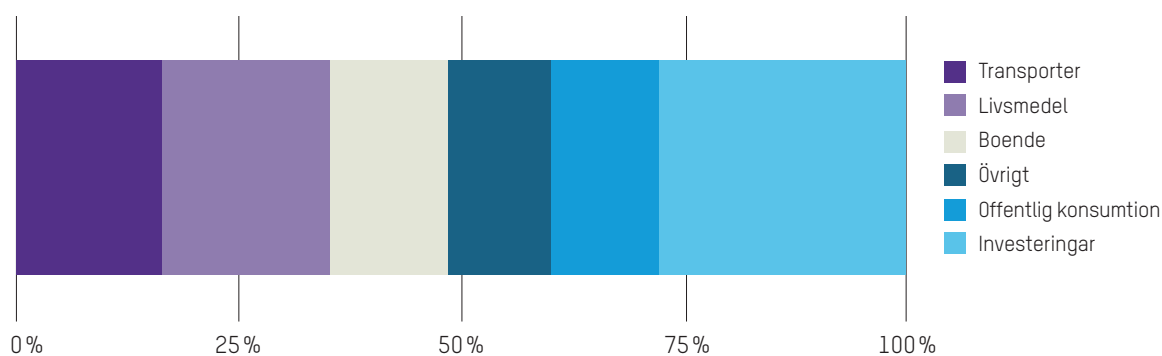


3. VAD DRIVER DE SVENSKA KONSUMTIONS- UTSLÄPPEN?



Enligt Naturvårdsverket kommer ungefär 60 % av Sveriges konsumtionsutsläpp från hushållens konsumtion, framförallt av livsmedel och transporter (Figur 7). Resterande 40 % kommer från offentlig konsumtion (t.ex. skolor och sjukhus) och investeringar som görs i planering för framtida konsumtion (t.ex. nya byggnader och maskiner). Hur individers sparpengar är placerade reflekteras alltså inte i denna beräkning.

FIGUR 7. HUVUDKATEGORIER AV KONSUMTION BLAND SVENSKA INVÅNARE 2020.⁷⁰



Dessa genomsnittliga värden döljer de stora skillnader som finns mellan grupper i Sverige. I genomsnitt släpper en individ från den rikaste 1 % av befolkningen i Sverige ut nästan 10 gånger mer koldioxid än en individ från de 50 % med lägst inkomst.

Just transport är konsumtionskategorin som varierar mest mellan olika inkomstgrupper, både när det kommer till bil och flyg.⁷¹ 90 % av världens befolkning flyger bara en gång om året eller inte alls, medan 6 % flyger mer än två gånger om året och bara 1 % flyger mer än fem gånger om året.⁷²

I Sverige gör vi i snitt lite över en flygresor utomlands per år och person.⁷³ Sverige utmärker sig även inom EU med klart störst utsläpp från flyg: 7 ton per person per år hos de 10 % av befolkningen som flyger mest. De 20 % av befolkningen i Sverige som flyger mest står för cirka hälften av utsläppen. Höginkomsttagare, de med hög utbildning och boende i storstadsregioner står för något större andelar av utsläppen från privatresor. För tjänstesor står dessa grupper för en ännu större andel av flygutsläppen.⁷⁴

▶▶ KOMMUNEN MED HÖGST MEDIANINKOMST I SVERIGE, DANDERYD, HAR HÖGST UTSLÄPP PER CAPITA ENLIGT SEI:S KONSUMTIONSKOMPASS.⁷⁵ DÄR ÄR UTSLÄPPEN ORSAKADE AV FLYG ÖVER DUBBELT SÅ STORA SOM FÖR EN GENOMSNITTSPERSON I SVERIGE.⁷⁶ ◀◀

På landsbygden är bilberoendet en stor orsak till höga transportrelaterade utsläpp. Att omställningen kräver en reduktion av dessa - för nuvarande oftast nödvändiga - utsläpp gör att den gruppen människor påverkas hårdare än andra av omställningen. Det visar en studie med fokus på hur viktigt det är att förstå vilka grupper som riskerar att påverkas negativt av omställningen och se till att stödja dem i omställningen.⁷⁷

Bland de allra rikaste förekommer också lyxkonsumtion. Greenpeace har till exempel visat att nyttjandet av privatflyg gått upp från 3 219 flygningar per år 2020 till 10 285 flygningar per år 2022 i Sverige. Det har lett till nästan 7 gånger så höga CO2 utsläpp orsakade av privatflyg under 2022 jämfört med 2020.⁷⁸

De rikastes överkonsumtion gör också att lyxvaror och aktiviteter som ger upphov till stora koldioxidutsläpp blir önskvärda och eftersträvansvärda för den bredare befolkningen. Lyxkonsumtion skapar gruppsytryck och sociala normer⁷⁹ som förstärks genom sociala medier, marknadsföring och reklam, vilket driver konsumtionstrender bland resten av befolkningen - från att äga SUV:ar till att önska sig större hus och ge sig ut på långväga resor. Dessutom blir de rikastes överkonsumtion ett argument för att inte ändra sina egna livsstilsval.

I Sverige ser vi att lyxvarumärken rapporterat rekordvinster trots lågkonjunkturen. Jakten på lyxkonsumtion har blivit norm i Sverige och göder jakten på snabba vinster, inklusive genom gängkriminalitet, menar Emma Lindblad, doktor i modevetenskap och Katarina Graffman, doktor i kulturanthropologi.⁸⁰

Studier har visat att människor i mer ojämlika länder spenderar mer på statusvaror, som märkeskläder eller dyra bilar. När ojämlikheten är större spelar status och ekonomisk klass större roll, och människor känner att de måste göra mer synliga inköp, oavsett om det är den senaste telefonen eller den nyaste bilen.⁸¹ Det är ofta saker som de inte har råd med, vilket bidrar till att konsumentskulderna är betydligt högre i länder med hög ojämlikhet. I mer jämlika länder, där man sätter större värde på immateriella saker som familj och samhälle, är reklamutgifterna lägre.⁸²

Dessutom vet vi att ett högt mått av BNP inte har en korrelation med att människor blir lyckligare.⁸³ En studie har visat att ekonomisk tillväxt är kopplat till lägre tillfredsställelse av behov och högre energibehov medan välfungerande offentliga tjänster är kopplade till högre tillfredsställelse av behov och lägre energibehov.⁸⁴

Det är viktigt att påpeka att individuella val inte räcker till när det gäller majoriteten av befolkningen. Som en svensk studie har visat kan genomsnittssvensken minska sina växthusgasutsläpp med 40 % med bibehållen konsumtionsnivå genom att avstå från flyg- och bilsemester, äta i huvudsak veganskt, köpa möbler i andra hand och reparera dem.⁸⁵ Det finns sociala och strukturella drivkrafter bakom människors koldioxidintensiva livsstilar som går utöver personliga val. Till exempel är innehavet av en privat bil ofta en nödvändighet snarare än en lyx när lokala myndigheter inte erbjuder prisvärda alternativ. Därför krävs det viktiga systemförändringar i våra ekonomier, t.ex. allmän och kostnadsfri kollektivtrafik av hög kvalitet.

4. SVERIGES UTSLÄPP I VÄRLDEN



Svenskarnas konsumtionsutsläpp per person är orimligt höga. Sverige har använt en oproportionerligt och orättvist stor andel av den snabbt krympande koldioxidbudgeten under de senaste decennierna. De totala svenska utsläppen (0,13 % av världsbefolkningen) är lika höga som utsläppen av hälften av alla låginkomstländerna tillsammans (9 % av världsbefolkningen, 25 länder).

▶▶ **DE TOTALA SVENSKA UTSLÄPPEN ÄR LIKA HÖGA SOM DE SAMLADE UTSLÄPPEN AV HÄLFTEN AV ALLA LÅGINKOMSTLÄNDERNA TILLSAMMANS.** ◀◀

Det har länge funnits stora skillnader i utsläpp mellan länder, och det är allmänt vedertaget accepterat att de rika länderna bär merparten av det historiska ansvaret för dagens klimatkris. Detta erkänns i Parisavtalet genom principen om gemensamt men differentierat ansvar.

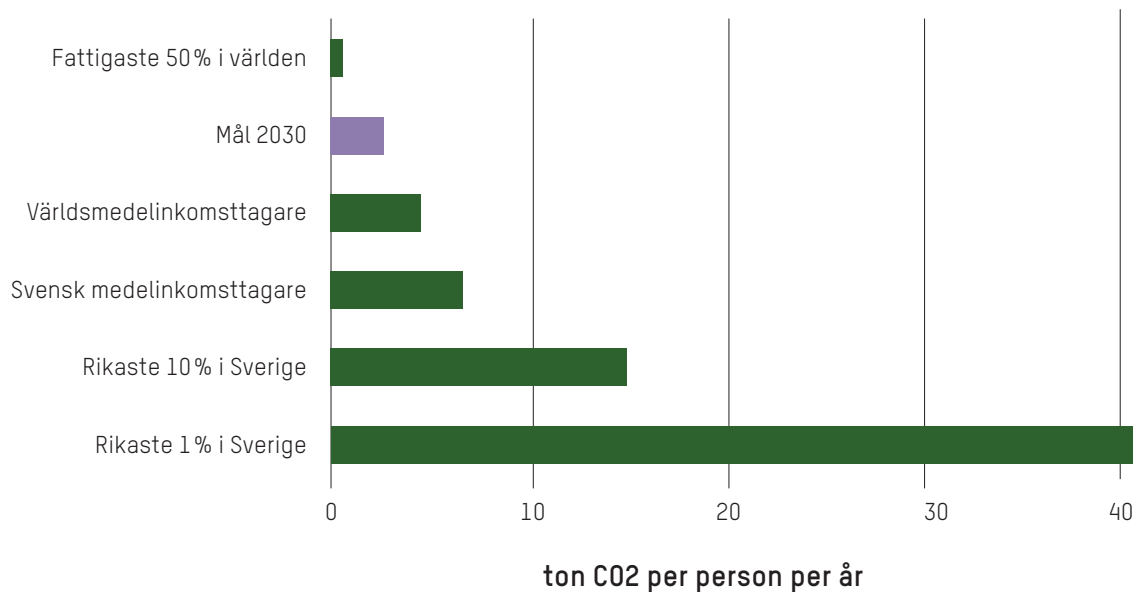
Rika industrialiserade länder har utvecklats genom stark tillväxt baserat på exploatering av fossila bränslen, samt användningen av billiga resurser och arbetskraft från globala syd. Denna utveckling har gjorts på bekostnad av klimatet och fått förödande konsekvenser för fattigdomsbekämpningen och naturresurser i många länder i globala syd.^{86,87}

Oxfams analys visar att över 57 % av världens fattigaste länder, med en samlad befolkning på över 2,4 miljarder, tvingas minska sina offentliga utgifter med 229 miljarder amerikanska dollar kommande fem år. Och med nuvarande lånevillkor tvingas låginkomstländer och lägre medelinkomstländer betala närmare en halv miljard amerikanska dollar varje dag i ränta och avbetalning av skulder från idag till och med 2029.⁸⁸ Många av dessa länder står nu i beroendeställning till de stora världsbankerna och andra långgivare. Skuldbördan försämrar kraftigt låginkomstländer och lägre medelinkomstländerns förmåga och förutsättningar att själva finansiera anpassning och omställning till klimatförändringarna.

Länder som bär störst historiskt ansvar och som har större möjligheter till förändring, såsom Sverige, har ett ansvar att minska sina utsläpp först, och snabbt. Dessutom bör Sverige stötta globala syd som idag påverkas hårt av konsekvenserna av den kris som de inte är ansvariga för med finansiering för begränsning, anpassning samt förlust och skada.

Det behöver göras samtidigt eftersom hela världens utsläpp kommer behöva gå ner till noll. Att investera i utsläppsminskningar i andra länder för att nå nationella utsläppsminskningar, såsom nuvarande regering har satsat på, innebär att man som land inte tar ansvar för sina egna utsläpp. Det systemet innebär att finansiering som rika länder som Sverige är skyldiga globala syd på grund av globala nords ansvar för krisen räknas som utsläppsminskningar i Sverige.

FIGUR 8. UTSLÄPP PER CAPITA UNDER 2019 FÖR DE RIKASTE 1 % OCH 10 % I SVERIGE, EN SVENSK MEDELINKOMSTTAGARE, EN VÄRLDSMEDELINKOMSTTAGARE OCH DE FATTIGASTE 50 % I VÄRLDEN.



The image features a large green geometric shape on the left side, containing white text. The background is a photograph of several people silhouetted against a bright sunset sky, holding up a large wind turbine blade. The overall composition is modern and symbolic of renewable energy and community action.

5. VISION FÖR EN SVENSK JÄMLIK KLIMATOMSTÄLLNING

En jämlik klimatomställning är vägen framåt. Det är en möjlighet och en skyldighet. Sverige är skyldig världen och framtida generationer att reducera utsläppen drastiskt så snabbt som möjligt av tre anledningar:

- Sverige har ett historiskt ansvar för höga utsläpp och har fortfarande ett oproportionerligt stort klimatavtryck
- Sverige har en hög kapacitet att ställa om tack vare ett starkt välfärdssystem
- Sverige ska fortsätta ha ett högt anseende internationellt

Varje delgrads uppvärmning påverkar vilken värld våra barn och barnbarn kommer få leva i. I Sverige har vi idag lika höga utsläpp per capita som i Kina, och nästan 4 gånger så stort som i Indien.⁸⁹ Tittar vi på medelvärdet under perioden 1990 och 2019 är svenskars utsläpp per capita över dubbelt så stort som kineser, och åtta gånger så stort som indier.⁹⁰

►► SVERIGE KAN GÅ I TÄTEN FÖR HUR EN JÄMLIK OMSTÄLLNING I RIKA LÄNDER SKULLE KUNNA SE UT: ETT SAMHÄLLE SOM LEVERERAR MER VÄLBEFINNANDE OCH SOCIAL RÄTTVISA INOM DE PLANETÄRA GRÄNSERNA. ◀◀

Sverige är ett förhållandevis litet land men har potential att sätta ett exempel som skulle få en stor inverkan. Sverige har länge varit en modell för många: ett tryggt samhälle med hög jämlikhet, en stark välfärd och sjunkande koldioxidutsläpp. Sverige behöver en drastisk vändning från de senaste årens negativa trender genom att agera för att minska den ekonomiska ojämlikheten och den negativa klimatpåverkan; genom att leverera en jämlik omställning på hemmaplan och samtidigt ta sitt ansvar gentemot resten av världen.

En framgångsrik svensk klimatpolitik måste balansera en omedelbar och omfattande omställning och utsläppsminskning med en omfattande omfördelningspolitik som minskar klyftorna och polariseringen. En jämlik omställning bör innehålla följande tre komponenter:

- En radikal ökning av jämlikhet - särskilt ekonomisk jämlikhet
- En snabb och rättvis reduktion av utsläppen och utfasning av fossila bränslen
- En ny ekonomisk modell för mänskligheten och planetens välmående

Den goda nyheten är att det går att bryta sig loss från klimat- och ojämlikhetsfällan. Sverige kan gå i täten för hur en jämlik omställning i rika länder skulle kunna se ut: ett samhälle som levererar mer välbefinnande och social rättvisa inom de planetära gränserna (Figur 9). Det kommer att kräva vision och politisk vilja med tydliga politiska åtgärder.

FIGUR 9. DET POSITIVA SAMBANDET MELLAN EN ÖKAD JÄMLIKHET OCH BROMSANDE AV KLIMATKATASTROFEN.



En radikal ökning av jämlikhet - särskilt ekonomisk jämlikhet

Hög ojämlikhet urholkar den sociala och politiska tilliten^{91,92}, ökar tron på konspirationsteorier⁹³ och underblåser polarisering⁹⁴, vilket innebär att den sociala och ekonomiska politik som vi behöver för en jämlik omvandling sannolikt inte kommer att föreslås eller genomföras. Runt om i världen har motståndet mot klimatförändringsåtgärder blivit en central del av den polariserade politiken, till exempel i vissa högerkretsar i Tyskland och USA.

▶▶ MER JÄMLIKA SAMHÄLLEN ÄR MINDRE POLITISKT POLARISERADE, VILKET MÖJLIGGÖR KOLLEKTIVA BESLUT SOM GÖR EN RÄTTVIS OMSTÄLLNING MÖJLIG. ◀◀

Mer jämlika samhällen är mindre politiskt polariserade⁹⁵, vilket möjliggör debatt, samförstånd och kollektiva beslut som gör en rättvis och framgångsrik omställning möjlig. Dessutom har rika eliter, t.ex. lobbyister för fossila bränslen, mindre möjlighet att styra regeringspolitiken och blockera progressiva förändringar.

Det finns också belegg för att mer jämlika samhällen har bättre möjligheter att kollektivt hantera risker, både genom att fördela dem mer rättvist och genom att minska den totala risknivån. Mer jämlika samhällen klarar bättre av att hantera chocker till följd av extrema väderförhållanden.⁹⁶

En snabb och rättvis minskning av utsläppen och utfasning av fossila bränslen

Rättvisa är centralt för att lyckas med att lösa klimatkrisen. En ambitiös klimatpolitik som fasar ut fossila bränslen innebär en stor omställning och därför krävs hög tillit i samhället. Olika grupper i samhället är mer eller mindre sårbara när det kommer till klimatomställningen, beroende på deras inkomstnivå, risk för marginalisering och om de bor i städer eller på landsbygden.⁹⁷

Därför är det viktigt att politiken har med sig vilka grupper som drabbas hårdast av klimatpåverkan och klimatomställningen för att ge stöd till de grupper som behöver det. De allra rikaste får vara med och bidra, och deras överkonsumtion begränsas.

En ny ekonomisk modell för mänskligheten och planetens välmående

Det nyliberala ekonomiska systemet är roten till dagens ekonomiska ojämlikhet och klimatkrise. Marknadskrafter genom individuella val och ny teknik räcker inte till för att nå den nivå av utsläppsminskningar som krävs till 2030 och målen därefter. För att komma ner till en hållbar konsumtion krävs alltså mer genomgripande förändringar på systemnivå som åtgärdar problemets rot.

Det finns ett tydligt samband mellan ekonomisk tillväxt och ökad användning av fossila bränslen och koldioxidutsläpp. Trots att det fortsatt debatteras om huruvida det är möjligt att frikoppla ekonomisk tillväxt från växthusgasutsläpp någon gång i framtiden, är det tydligt att det inte är möjligt att göra detta i tid för att stoppa klimatkrisen.

Dessutom gynnar en stor del av den ekonomiska tillväxten främst rika människor, och särskilt rika människor i rika länder. En stor del av denna ekonomiska tillväxt bygger på att man tillgodogör sig eget ekonomiskt välstånd genom utvinning och arbete från människor i fattigdom, särskilt i länder i globala syd. Dessa utvinningsmekanismer har sitt ursprung i kolonialismen och fortsätter att vara neokoloniala i sin natur. Tillväxten under den nyliberala eran är ofta inriktad på att berika dem i samhällets toppskikt – de allra rikaste och de med mest makt och inflytande.

Det finns därför ett akut behov av att minska den s.k. överflödiga tillväxten, vilket innebär att radikalt minska den materiella konsumtionen för att lyckas säkra mänsklighetens välmående på vår planet.

►► OXFAM VILL SE EN NY EKONOMISK MODELL, DÄR DET FRÄMSTA MÅLET INTE ÄR TILLVÄXT TILL VILKET PRIS SOM HELST UTAN ISTÄLLET MÄNSKLIGT VÄLMÅENDE SOM SER TILL ALLA MÄNNISKOR FÅR ETT GOTT LIV INOM PLANETÄRA GRÄNSER. ◀◀

Ett sådant system betyder alltså inte att svenskarna får sämre levnadsstandard, utan att Sverige istället fokuserar på att ändra lagar, normer och incitament för att öka livskvalitet och för att människor ska leva och utvecklas i harmoni med naturen. Till exempel skulle det kunna betyda att vi lever i ett samhälle med renare luft, mer fritid utanför arbetet för att vara med varandra, i naturen eller för att arbeta ideellt.



**6.
VÅRA FÖRSLAG
PÅ POLITISKA
ÅTGÄRDER**

6.1. En radikal ökning av jämlikhet - särskilt ekonomisk ojämlikhet

Vår nya data visar tydligt att de allra rikaste har ett stort ansvar för klimatförändringarna genom sina oproportionerligt stora koldioxidutsläpp. Därmed är det också rimligt att de rikaste, särskilt de rikaste 1%, är med och bidrar ekonomiskt till klimatomställningen och Sverige följer principen om att "förorenaren betalar" eller de rikaste betalar. En ökad beskattning av de allra rikaste har två huvudsyften: att minska deras konsumtionsutrymme och därmed utsläpp, och att generera skatteintäkter som kan användas för att finansiera en jämlik klimatomställning.

Med samma grepp kan också en omfördelning från de rikaste till vanligt folk och särskilt de lägre inkomstgrupperna ske. Denna form av beskattning garanterar också att kostnaderna för klimatomställningen inte läggs på dem som idag saknar ekonomiska marginaler och därmed mindre kapacitet att ställa om. Därmed bidrar lösningarna till att minska de ekonomiska klyftorna och öka tilliten till klimatpolitiken bland vanligt folk.

Oxfam föreslår att Sveriges regering:

Inför särskild beskattning av de allra rikaste

- En permanent förmögenhetsskatt för de allra rikaste.
- En tillfällig skatt på extraordinära vinster för företag.
- En permanent ökning av skattenivån på inkomster för den allra rikaste procenten. Skatten ska avse inkomster från arbete och kapital samt ha en högre skattenivå för mångmiljardärer.
- Stoppa stora företags och rika individers omfattande skatteflykt och avancerade skatteplanering genom att öka transparensen i skattesystemen.

Kartlägger och utreder den ekonomiska ojämlikheten i Sverige

Oxfam Sverige vill dessutom se att Sveriges regering specifikt agerar genom att kartlägga och utreda den ekonomiska ojämlikheten i Sverige och dess konsekvenser. Vi vill att regeringen gör en analys och från den föreslår lösningar på hur den ekonomiska ojämlikheten i Sverige kan minskas.

Satsar på data, transparens och uppföljning av den ekonomiska ojämlikheten

Transparens är viktig för att bekämpa ojämlikheten. En viktig åtgärd för att kunna komma till rätta med den ökande ekonomiska ojämlikheten är också att mäta utvecklingen och säkerställa att det finns bra data för att göra detta. En årligen återkommande ojämlikhetsrapport som regeringen lägger fram till riksdagen med fokus på policyer och effekt är en viktig åtgärd.

6.2. En snabb och rättvis minskning av utsläppen och utfasning av fossila bränslen

Sverige måste omedelbart agera för att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. Dessutom behöver Sverige sätta ett tidsbundet mål för utfasning av fossila bränslen. Sverige är ett rikt land med orimligt höga utsläpp per capita, och har därmed både ett stort *ansvar* och *kapacitet* att snabbt fasa ut fossila bränslen.

Svenskarnas konsumtionsbaserade utsläpp orsakar i genomsnitt dubbelt så mycket utsläpp utomlands som inom våra gränser⁹⁸, och utsläppen från hela befolkningen måste dras ner.

Däremot visar vår data att utsläppen är ojämnt fördelade över befolkningen - där de rikaste står för en oproportionerligt stor del av de svenska utsläppen. De har också störst *kapacitet* att anpassa sina utsläpp - då det är skillnad på nödvändiga utsläpp för att täcka grundläggande behov och på lyxkonsumtion. De politiska åtgärder som vidtas för att minska utsläppen från överkonsumtionen måste därför ta hänsyn till jämlikhetsaspekten.

Sverige som har *ansvar* och *kapacitet* bör stötta de som påverkas hårdast av konsekvenserna genom bistånd och klimatfinansiering.

Oxfam föreslår att Sveriges regering:

Antar en klimathandlingsplan som säkerställer att Sverige tar sitt ansvar för att begränsa utsläppen, i linje med vetenskap, Parisavtalet, och med hänsyn till jämlikhetsaspekter

Handlingsplanen måste respektera principen om "fair share" (dvs. att länders insatser måste reflektera dess ansvarsnivå), utgå från vetenskap samt respektera perspektiven från de grupper och länder som drabbas hårdast av klimatförändringarna. En omedelbar, tydlig och datumsatt tidsplan för utfasning av fossila bränslen måste ingå. För att planen ska vara jämlik måste målen för utsläppsminskning ta i beaktande de olika inkomstgruppernas utsläpp, snarare än att utgå från nationella medel.

Inför ett mål för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen

Inför ett konsumtionsbaserat mål på netto noll 2045, i linje med det förslag som en enig miljömålsberedningen har föreslagit. Målet skall inkludera etappmål för 2030 och ta jämlikhetsaspekter i beaktande.

Minskar och avgiftsbelägger överkonsumtion, särskilt lyxkonsumtion

Inför en progressiv avgift och ett utdelningssystem där en avgift införs på särskilt utsläppsintensiva varor såsom flyg, SUV:ar och fossildrivna båtar. Intäkterna delas sedan ut progressivt i befolkningen så att de som har det tuffast får stöd för omställningen medan människor tillhörande de högre inkomstgrupperna, som släpper ut mest, betalar mest.

Lever upp till löften om klimatfinansiering till länder med utbredd fattigdom och särskild sårbarhet för klimatförändringarna

- Leverera Sveriges rättvisa andel av klimatfinansiering i linje med löften om att rika länder ska ge minst 100 miljarder amerikanska dollar i klimatfinansiering till utvecklingsländer och samtidigt kompensera för de år sedan 2020 där målet inte uppnåtts. Klimatbiståndet ska ges som additionellt utöver det traditionella utvecklingsbiståndet eller humanitära biståndet i form av gåvor eller särskilt fördelaktiga lån.
- Gör åtaganden om ytterligare klimatfinansiering för förluster och skador genom att garantera nya och additionella medel för detta i form av gåvor. Verka för att mekanismen för förluster och skador följs upp och hålls ansvarig av Parisavtalets parter och säkerställa att mekanismens tilldelning av medel styrs av demokratiska principer, rättvis och jämlik tillgång och icke-diskriminering.

6.3. En ny ekonomisk modell för mänskligheten och planetens välmående

En framgångsrik och jämlik klimatomställning kräver förändringar i den dominerande ekonomiska modellen som bygger på konsumtionsdriven tillväxt. Det är tid att skapa en ekonomisk modell som utgår från hela mänskligheten och planetens välmående. BNP är ett utdaterat mått på framgång. En ny ekonomisk modell bör frångå BNP-ökning som främsta mål och istället inkludera aspekter som gynnar klimatet och majoriteten av befolkningen. En ekonomisk modell som med andra ord inte missgynnar kommande generationer.

Oxfam föreslår att Sveriges regering:

Begränsar skadlig tillväxt och investerar särskilt i välfärd och en grön, jämlik omställning

- Begränsa den ekonomiska tillväxten inom sektorer som skadar klimatet och orsakar mänskligt lidande. Satsa istället statliga medel på sektorer som gynnar en jämlik omställning såsom gröna industrier, hållbar och förnybar energi och en välfärd för alla.
- Se till att aktörer inom den sociala ekonomin (kooperativ, sociala företag, frivilligorganisationer osv.) drar nytta av tillväxten inom reparationsekonomin genom att t.ex. begränsa priserna på reservdelar, inte begränsa licenser för vem som får utföra reparationer m.m.
- Förbjud reklam för koldioxidintensiva produkter och tjänster i offentliga utrymmen.

Begränsar fossilindustrins och andra skadliga industriernas inflytande över politiken

- Öka transparensen gällande lobbyisters inflytande över politiken genom att offentliggöra finansiering av politiska partier och göra information om möten och inspel från lobbyister lättillgängligt för allmänheten. Det är en viktig åtgärd för att minska fossilindustrin och andra skadliga industriernas inflytande över politiken och möjliggöra ansvarsutkrävande.



SLUTNOTER

- ¹ Naturvårdsverket. (2023). *Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser i Sverige och andra länder*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-i-sverige-och-andra-lander/>
- ² Naturskyddsföreningen. (2021). *Konsumtionsbaserade utsläpp – de hittills dolda utsläppen*. <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/konsumtionsbaserade-utslapp-de-hittills-dolda-utslappen/>
- ³ IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Retrieved 30 July 2023, from https://report.ipcc.ch/ar6syр/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf
- ⁴ Copernicus (2023). *Summer 2023: the hottest on record*. <https://climate.copernicus.eu/summer-2023-hottest-record>
- ⁵ Pax News. (2023). *Radar shows record-breaking number of flights in one day*. <https://news.paxeditions.com/news/airline/radar-shows-record-breaking-number-flights-one-day>
- ⁶ IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Retrieved 30 July 2023, from https://report.ipcc.ch/ar6syр/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf
- ⁷ Forster et al. (2023). *Indicators of Global Climate Change 2022: annual update of large-scale indicators of the state of the climate system and human influence*. <https://doi.org/10.5194/essd-15-2295-2023>
- ⁸ År 2020 uppskattade Forster et al. den återstående koldioxidbudgeten för att begränsa den globala uppvärmningen till högst 1,5°C med 67% chans, med 2020 som årtal, till 300Gt. Den koldioxidbudget som var tillgänglig 1990 beräknades genom att lägga till kumulativa utsläpp från 1990 till 2019 till budgeten på 300 Gt, vilket ledde till totalt 1 157 Gt (Forster et al. (2023). *Indicators of Global Climate Change 2022: annual update of large-scale indicators of the state of the climate system and human influence*. <https://doi.org/10.5194/essd-15-2295-2023>)
- ⁹ Climate Action Tracker. (2022). *Temperatures*. <https://climateactiontracker.org/global/temperatures/>
- ¹⁰ IPCC. (2018). *Summary for Policymakers. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2022/06/SPM_ver-sion_report_LR.pdf
- ¹¹ SVT Nyheter. (2019). Johan Rockström: "Starka vetenskapliga bevis för att utlösa planetariskt nödläge" <https://www.svt.se/nyheter/vetenskap/johan-rockstrom-starka-vetenskapliga-bevis-for-att-utlosa-planetariskt-nodlage>
- ¹² Armstrong McKay. (2022). *Exceeding 1.5°C global warming could trigger multiple climate tipping points*. *Science* 377(6611). <https://www.science.org/doi/10.1126/science.abn7950>
- ¹³ The Guardian. (22 September 2023). *Wildfires turn Canada's vast forests from carbon sink into super-emitter*. <https://www.theguardian.com/world/2023/sep/22/canada-wildfires-forests-carbon-emissions>
- ¹⁴ University of Notre Dame (2023). *Rankings*. <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/rankings/>
- ¹⁵ Klimatanpassningsrådet (2022). *FÖRSTA RAPPORTEN FRÅN NATIONELLA EXPERTRÅDET FÖR KLIMATANPASSNING*. https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180228!/4.%20Klimatf%C3%B6r%C3%A4ndringar%20med%20p%C3%A5verkan%20p%C3%A5%20Sverige.pdf
- ¹⁶ Naturvårdsverket. (2023). *Klimatförändringarnas effekter i Sverige*. <https://www.naturvardsverket.se/arnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/>
- ¹⁷ Klimatanpassningsrådet. (2022). *FÖRSTA RAPPORTEN FRÅN NATIONELLA EXPERTRÅDET FÖR KLIMATANPASSNING*. Kaptiel 4. https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180228!/4.%20Klimatf%C3%B6r%C3%A4ndringar%20med%20p%C3%A5verkan%20p%C3%A5%20Sverige.pdf

- ¹⁸ Klimatanpassningsrådet. (2022). *FÖRSTA RAPPORTEN FRÅN NATIONELLA EXPERTRÅDET FÖR KLIMATANPASSNING*. Bilaga 3 Framtidsbilder. https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180288!/Bilaga%203%20Framtidsbilder.pdf
- ¹⁹ SVT Nyheter. (2023). *Försäkringsbolagen: Miljardnota för skador efter stormen Hans*. <https://www.svt.se/nyheter/forsakringsbolagen-hundratals-miljoner-i-skador-efter-stormen-hans>
- ²⁰ Oxfam. (2023). *Climate Equality – A Planet for the 99 %*. Methodology note. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/climate-equality-a-planet-for-the-99-621551/>
- ²¹ The Guardian. (2017). *Just 100 companies responsible for 71% of global emissions, study says* <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2017/jul/10/100-fossil-fuel-companies-investors-responsible-71-global-emissions-cdp-study-climate-change>
- ²² Så kallade Annex I länder i Parisavtalet
- ²³ Overshootday. (2023). <https://www.overshootday.org/>
- ²⁴ Greenpeace (2023). *Sveriges Overshoot Day är redan här*. <https://www.greenpeace.org/sweden/artiklar/klimat/sveriges-overshoot-day-ar-redan-har/>
- ²⁵ Amnesty International. (2023). *WORLD OVERSHOOT DAY - I DAG TAR SVERIGES RESURSER SLUT*. <https://www.amnesty.se/aktuellt/idag-tar-sveriges-resurser-slut/>
- ²⁶ IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Retrieved 30 July 2023, from https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf
- ²⁷ De Rosa et al. (2022). *Vulnerability and activism in urban climate politics: An actor-centered approach to transformational adaptation in Malmö (Sweden)*. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103848>
- ²⁸ WWF. (2023). *IS CLIMATE CHANGE THREATENING THE SAAMI WAY OF LIFE?* <https://www.arcticwwf.org/the-circle/stories/is-climate-change-threatening-the-saami-way-of-life/>
- ²⁹ Bergman & Johansson. (2020). *Klimatförändringar i Arktis och dess påverkan på urfolk*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1440352/FULLTEXT01.pdf>
- ³⁰ Sametinget. (2017). *Klimatförändringar och rensköttsel*. <https://www.sametinget.se/113482>
- ³¹ Oxfam. (2013). *No Accident: Resilience and the inequality of risk*. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/no-accident-resilience-and-the-inequality-of-risk-292353/>
- ³² Lindersson et al. (2023). *The wider the gap between rich and poor the higher the flood mortality*. *Nat Sustain* (2023). 2023, from <https://doi.org/10.1038/s41893-023-01107-7>
- ³³ De Rosa et al. (2022). *Vulnerability and activism in urban climate politics: An actor-centered approach to transformational adaptation in Malmö (Sweden)*. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103848>
- ³⁴ Dagens Nyheter. (2022). *Studie: Utsatta grupper riskerar att hamna i kläm när Sverige ställer om*. <https://www.dn.se/sverige/studie-utsatta-grupper-riskerar-att-hamna-i-klam-nar-sverige-staller-om/>
- ³⁵ Le Monde (2022). *Sweden's climate policy is in turmoil*. https://www.lemonde.fr/en/environment/article/2022/10/22/sweden-s-climate-policy-is-in-turmoil_6001310_114.html
- ³⁶ The Guardian. (2023). *Swedish government criticised for curbing green policies in budget*. <https://www.theguardian.com/world/2023/sep/20/swedish-government-criticised-curbing-green-policies-budget>
- ³⁷ Euractive. (2023). *Swedish right-wing government puts country on 'wrong' climate path*. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/swedish-right-wing-government-puts-country-on-wrong-climate-path/>
- ³⁸ Bloomberg. (2023). *Sweden Poised to Miss the Long-Term Climate Target It Pioneered*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-09-20/sweden-poised-to-miss-the-long-term-climate-target-it-pioneered#xj4y7vzkg>
- ³⁹ Dagens Nyheter. (2023). *Katrine Kielos-Marçal: Därför skriver utländsk affärspress om Kristerssons klimatpolitik*. https://www.dn.se/ekonomi/katrine-kielos-marcal-darfor-skriver-utlandsk-affarspress-om-kristerssons-klimatpolitik/?utm_source=crm&utm_medium=email&utm_content=562655_5010

- ⁴⁰ Oxfam Sverige. (2020). *Ny rapport synliggör svensk klimatojämlighet*. <https://oxfam.se/nyheter/ny-rapport-synliggor-svensk-klimatojamlikhet/>
- ⁴¹ World Inequality Lab. (2023). *Income comparator*. <https://wid.world/income-comparator/>
- ⁴² Naturvårdsverket. (2023). *Inrikes transporter, utsläpp av växthusgaser*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>
- ⁴³ Naturvårdsverket. (2023). *Inrikes transporter, utsläpp av växthusgaser*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>
- ⁴⁴ Regeringen. (2023). *Statsrådsarvodesnämnden*. <https://www.riksdagen.se/sv/kontakt-och-besok/riksdagens-myndigheter-och-namnder/statsradsarvodesnamnden/>
- ⁴⁵ Kartha et al. (2020). *The Carbon Inequality Era*. <https://www.sei.org/publications/the-carbon-inequality-era/> and Oxfam. (2023). *Climate Equality: A Planet for the 99%*. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/climate-equality-a-planet-for-the-99-621551/>
- ⁴⁶ Europaportalen. (2022). *Sverige faller drastiskt i ekonomiskt jämlighetsindex*. <https://www.europaportalen.se/2022/10/sverige-faller-drastiskt-i-jamlikhetsindex>
- ⁴⁷ Oxfam (2022). *THE COMMITMENT TO REDUCING INEQUALITY INDEX 2022*. <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621419/rr-cri-2022-111022-en.pdf?sequence=33>. Rankningen tittar på välfärd, skatter och arbetstagares rättigheter.
- ⁴⁸ Oxfam Sverige (2022). *Globalt ojämlikhetsindex visar: Sverige sämst i Norden på att bekämpa ojämlikhet*. <https://oxfam.se/nyheter/globalt-index-visar-sverige-samst-i-norden-pa-att-bekampa-ojamlikhet/>
- ⁴⁹ The Lancet Regional Health – Europe. (2023). *Sweden's economic inequality gap is widening and worrying*. [https://www.thelancet.com/journals/lanep/article/PIIS2666-7762\(23\)00028-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanep/article/PIIS2666-7762(23)00028-5/fulltext)
- ⁵⁰ SCB Statistikmyndigheten. (2023). *Stark inkomstutveckling under 2021, men ökande skillnader*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/inkomster-och-skatter-for-individer-och-hushall-2021/>
- ⁵¹ Oxfam Sverige. (2023). *Pressmeddelande rapporten Survival of the Richest*. <https://oxfam.se/survival-of-the-richest/>
- ⁵² Oxfam Sverige. (2023). *SURVIVAL OF THE RICHEST*. <https://oxfam.se/survival-of-the-richest/>
- ⁵³ Landsorganisationen, Anna Almqvist (2023), *Makteliten – skillnaderna eskalerar*. https://www.lo.se/start/lo_fakta/makteliten_skillnaderna_eskalerar
- ⁵⁴ Regeringen. (2017). *Det klimatpolitiska ramverket*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>
- ⁵⁵ Regeringskansliet. (2022). *Sveriges globala klimatavtryck SOU 2022:15* <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2022/04/sou-202215/>
- ⁵⁶ Klimatpolitiskrådet. (2023). *Rapport 2023*. <https://www.klimatpolitiskaradet.se/2023-klimatpolitiska-radets-rapport/>
- ⁵⁷ Regeringen. (2023). *Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur*. <https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b-651091df139c/utgiftsomrade-20-klimat-miljo-och-natur.pdf>
- ⁵⁸ Klimatpolitiskrådet. (2023). *Rapport 2023*. <https://www.klimatpolitiskaradet.se/2023-klimatpolitiska-radets-rapport/>
- ⁵⁹ Naturvårdsverket. (2023). *Når Sverige de nationella klimatmålen?* <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/nar-sverige-de-nationella-klimatmalen/>
- ⁶⁰ Sveriges Natur. (2023). *Regeringens budget ökar utsläppen*. <https://www.sverigesnatur.org/aktuellt/regeringens-budget-okar-utslappen/>
- ⁶¹ Stockholm Universitet. (2019). *Oåterkalleliga förändringar om permafrosten smälter*. <https://www.forskning.se/2019/12/12/irreversibla-forandringar-om-permafrosten-smalter/>
- ⁶² IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. A Report of the Intergovernmental*

- Panel on Climate Change. Retrieved 30 July 2023, from https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf
- ⁶³ Newman & Noy. (2023). *The global costs of extreme weather that are attributable to climate change* <https://www.nature.com/articles/s41467-023-41888-1>
- ⁶⁴ The Guardian (2023). *Climate crisis costing \$16m an hour in extreme weather damage, study estimates*. <https://www.theguardian.com/environment/2023/oct/09/climate-crisis-cost-extreme-weather-damage-study>
- ⁶⁵ Concord Sverige. (2022). *Swedish and International Climate Finance - key facts, figures and concerns*. <https://concord.se/wp-content/uploads/2022/09/swedish-and-international-climate-finance-2022.pdf>
- ⁶⁶ Concord Sverige. (2023). *Analys av höstbudgeten 2023*. <https://concord.se/analys-av-hostbudgeten-2023>
- ⁶⁷ Regeringen. (2023). *Utredare John Hasslers förslag på hur klimatpolitiken bör utvecklas till följd av EU:s klimatpaket Fit for 55*. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/10/utredare-john-hasslers-forslag-pa-hur-klimatpolitiken-bor-utvecklas-till-foljd-av-eus-klimatpaket-fit-for-55/>
- ⁶⁸ Oxfam. (2023). *Are G20 Countries Doing Their Fair Share of Global Climate Mitigation? Comparing ambition and fair shares assessments of G20 countries' Nationally Determined Contributions (NDCs)*. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/are-g20-countries-doing-their-fair-share-of-global-climate-mitigation-comparing-621540/>
- ⁶⁹ Naturvårdsverket. (2023). *Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person/>
- ⁷⁰ Naturvårdsverket. (2023). *Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person/>
- ⁷¹ Ivanova. (2020). *The unequal distribution of household carbon footprints in Europe and its link to sustainability. Global Sustainability*. <https://doi.org/10.1017/sus.2020.12>
- ⁷² IEA. (2023). *The world's top 1% of emitters produce over 1000 times more CO2 than the bottom 1%*. <https://www.iea.org/commentaries/the-world-s-top-1-of-emitters-produce-over-1000-times-more-co2-than-the-bottom-1>
- ⁷³ Sveriges miljömål. (2023). *Antal flygresor per invånare*. <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/flygresor-per-invanare/>
- ⁷⁴ SOU 2022:15. *Sveriges globala klimatavtryck*. <https://www.regeringen.se/contentassets/4a8366fdf6d84c2f929a-b6e4a216e23f/sveriges-globala-klimatavtryck-sou-202215.pdf>
- ⁷⁵ SEI. (2023). *Konsumtionskompassen*. <https://www.sei.org/projects-and-tools/tools/konsumtionskompassen/>
- ⁷⁶ SEI. (2023). *Konsumtionskompassen*. <https://www.sei.org/projects-and-tools/tools/konsumtionskompassen/>
- ⁷⁷ Dawkins, et al. (2023). *Who is most at risk of losing out from low-carbon transition in the food and transport sectors in Sweden? Equity considerations from a consumption perspective*. *Energy Research & Social Science*, 95:102881. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102881>.
- ⁷⁸ Greenpeace. (2023). *CO2 emissions of private aviation in Europe*. https://greenpeace.at/uploads/2023/03/co2_emissions_of_private_aviation_in_europe_def.pdf
- ⁷⁹ R. Franck. (2020). *Under the Influence: Putting Peer Pressure to Work*. Princeton University Press.
- ⁸⁰ Göteborgs posten. (2023). *Eftersom jakten på lyx blivit norm göder vi alla gängkriminaliteten*. https://www.gp.se/debatt/eftersom-jakten-p%C3%A5-lyx-blivit-norm-g%C3%B6der-vi-alla-g%C3%A4ngkriminaliteten-1.113551894?fbclid=PAaAZksqC8uY-08feKCsaYMq0iTgK8mY6HLnIUd50Lw-4Xtrg_6B5SQQiGEL88
- ⁸¹ F. Smets (2013). *Financial Stability and Monetary Policy: How Closely interlinked?* Sveriges Riksbank Economic Review, 3, Jubilee issue.

- ⁸² C. Michel et al. (2019) *Advertising as a Major Source of Human Dissatisfaction: Cross-National Evidence on One Million Europeans*. <https://www.andrewoswald.com/docs/AdvertisingMicheletal2019EasterlinVolume.pdf>
- ⁸³ Easterlin (1974). *Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-205050-3.50008-7> Get rights and content
- ⁸⁴ Vogl et al. (2021) *Socio-economic conditions for satisfying human needs at low energy use: An international analysis of social provisioning*. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102287>
- ⁸⁵ Carlsson Kanyama A. och Dunér F. (2020). *40% mindre växthusgasutsläpp från konsumtionen här och nu Beräkningar givet ändrad konsumtion av mat, semestrande och inredning. Mistra Sustainable Consumption, Rapport 1:6. Stockholm: KTH*. <https://www.sustainableconsumption.se/wp-content/uploads/sites/34/2020/09/40-mindre-vaxthusgasutslapp-fran-konsumtionen-har-och-nu.pdf>
- ⁸⁶ Hickel. (2022). *Imperialist appropriation in the world economy: Drain from the global South through unequal exchange, 1990–2015. Global Environmental Change*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095937802200005X> and Varanisi. (2022). *How colonialism spawned and continues to exacerbate the climate crisis*. <https://news.climate.columbia.edu/2022/09/21/how-colonialism-spawned-and-continues-to-exacerbate-the-climate-crisis/>
- ⁸⁷ Varanisi. (2022). *How colonialism spawned and continues to exacerbate the climate crisis*. <https://news.climate.columbia.edu/2022/09/21/how-colonialism-spawned-and-continues-to-exacerbate-the-climate-crisis/>
- ⁸⁸ Oxfam. (2022). *World's Poorest Countries to Slash Public Financing by more than 220 billion USD in face of crushing debt*. <https://www.oxfam.org/en/press-releases/worlds-poorest-countries-slash-public-spending-more-220-billion-face-crushing-debt>
- ⁸⁹ Sverige och Kina: 6,9 ton per person per år i genomsnitt. Indien: 1,8 ton per person per år i genomsnitt
- ⁹⁰ Sverige: 9,1 ton per person per år i genomsnitt över perioden 1990 till 2019. Kina: 4,0 ton per person per år i genomsnitt över perioden 1990 till 2019. Indien: 1,1 ton per person per år i genomsnitt över perioden 1990 till 2019
- ⁹¹ Pickett and Wilkinson. (2010). *The Spirit Level*.
- ⁹² S. Bienstman (2023). *Does Inequality Erode Political Trust?* <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpos.2023.1197317/full>
- ⁹³ B. Salvador Casara et al. (2021). *The Impact of Economic Inequality on Conspiracy Beliefs*. PsyArXiv. <https://doi.org/10.31234/osf.io/gtqy8>
- ⁹⁴ J.E. Stiglitz. (2012). *The Price of Inequality*. W. W. Norton & Company; and J.V. Duca. (2016). *Saving JL. Income Inequality and Political Polarization: Time Series Evidence Over Nine Decades. Review of Income and Wealth*, 62(3), 445–466.
- ⁹⁵ Wilkinson and Pickett. (2022). *From Inequality to Sustainability*.
- ⁹⁶ Oxfam. (2013). *No Accident: Resilience and the inequality of risk*. <https://www.oxfam.org/en/research/no-accident-resilience-and-inequality-risk>
- ⁹⁷ SEI. (2023). *Navigating Sweden's transition toward a low-carbon footprint for all*. <https://www.sei.org/perspectives/sweden-low-carbon-footprint/>
- ⁹⁸ Naturvårdsverket. (2023). *Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser i Sverige och andra länder*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-i-sverige-och-andra-lander/>

© Oxfam Sverige, november 2023

Rapportförfattare Astrid Nilsson Lewis och Hanna Nelson, med stöd av Anna Holmqvist, Julia Carlzon och Mira Alestig.

För kommentarer och frågor om rapporten kontakta astrid.nilsson.lewis@oxfam.se eller hanna.nelson@oxfam.se

Publicerad av Oxfam Sverige

Oxfam Sverige, Magnus Ladulåsgatan 1, 118 63 Stockholm

Formgivning: Camilla Frantzell

Omslagsfoto: Daniel Moqvist Unsplash

Foto inläga: Oxfam, iStock, Unsplash